

AXEL MUNTHE

LA HISTÒRIA
DE SAN MICHELE

AUTOBIOGRAFIA
D'UN METGE SUEC

TRADUCCIÓ DE L'ANGLÈS
D'ALBERT NOLLA

BARCELONA 2026

QUADERNS CREMA

TÍTOL ORIGINAL *The Story of San Michele*

Publicat per
QUADERNS CREMA

Muntaner, 462 - 08006 Barcelona

Tel. 934 144 906

correu@quadernscrema.com

www.quadernscrema.com

© d'aquesta traducció, 2026 by Albert Nolla Cabellos

© d'aquesta edició, 2026 by Quaderns Crema, S. A.

Drets exclusius d'aquesta traducció:
Quaderns Crema, S. A.

Il·lustració de la coberta de Leonard Beard

ISBN: 978-84-7727-717-0

DIPÒSIT LEGAL: B. 2031-2026

AIGUADEVIDRE *Gràfica*
QUADERNS CREMA *Composició*
ROMANYÀ-VALLS *Impressió i relligat*

PRIMERA EDICIÓ *febrer de 2026*

bDAP202600011
Consulta la motxilla
ecològica del llibre:
bit.ly/49wnJlp

Sota les sancions establertes per les lleis,
queden rigorosament prohibides, sense l'autorització
per escrit dels titulars del copyright, la reproducció total o
parcial d'aquesta obra per qualsevol mitjà o procediment mecànic
o electrònic, actual o futur—inclouent-hi les fotocòpies i la difusió
a través d'Internet—, i la distribució d'exemplars d'aquesta
edició mitjançant lloguer o préstec públics.

TAULA

<i>Prefaci</i>	7
1. Joventut	11
2. El Barri Llatí	27
3. L'avenue de Villiers	36
4. Un metge de moda	48
5. Pacients	58
6. El château Rameaux	77
7. Lapònia	107
8. Nàpols	136
9. Altre cop a París	154
10. L'acompanyant de cadàvers	165
11. Madame Réquin	180
12. El gegant	184
13. Mamsell Agata	190
14. El vicomte Maurice	198
15. En John	210
16. Un viatge a Suècia	227
17. Metges	233
18. La Salpêtrière	250
19. Hipnotisme	265
20. Insomni	273
21. El miracle de sant Antonio	283
22. La piazza di Spagna	295
23. Més metges	305
24. El Grand Hôtel	317
25. Les Germanetes dels Pobres	327
26. Miss Hall	337
27. Estiu	363
28. El santuari d'aus	382

29. El Bambino	389
30. La festa de sant Antonio	392
31. La regata	399
32. El principi del final	414
<i>A la torre vella</i>	419

PREFACI

Vaig deixar França i vaig anar ben de pressa a Londres per ocupar-me de la meva nacionalització, ja que semblava que el meu país es veuria arrossegat a la guerra en el bàndol d'Alemanya. Henry James, que s'havia nacionalitzat no feia gaire, havia de ser un dels meus padrins. «*Civis Britannicus sum*», em va dir amb la seva veu profunda. Sabia que jo havia intentat posar el meu gra de sorra i que havia fracassat, que havia arribat a estar massa desemparat per poder ajudar els altres. Per tant, també sabia el destí que m'esperava. Em va posar la mà a l'espatlla i em va preguntar què pensava fer amb la meva vida. Li vaig respondre que estava a punt d'abandonar França per sempre i amagar-me com un desertor a la meva torre vella. Era l'únic lloc on podia estar-me. En el moment d'acomiarar-nos em va recordar que, anys enrere, durant la seva estada a San Michele, m'havia animat a escriure un llibre sobre aquella illa que era casa meva i que ell considerava el lloc més bonic del món. ¿Per què no escrivia ara *La història de San Michele* si els pitjors presagis es complien i el contracte em començava a flaquejar? ¿Qui podia escriure sobre San Michele millor que jo, que l'havia construït amb les meves pròpies mans? ¿Qui podia descriure millor que jo tots aquells fragments de marbre de valor incalculable escampats pel jardí on antigament s'havia alçat la vil·la de Tiberi? A més a més, el vell i sinistre emperador, els peus cansats del qual havien trepitjat el mateix terra de mosaic que jo havia desenterrat de sota les parres, era un cas d'estudi fascinant per a un home com jo, tan interessat en la psicologia! No hi havia res millor que escriure un llibre per a un home que volia fugir del seu propi infortuni, res millor que escriure un llibre per a un home que no podia dormir.

Aquestes van ser les seves últimes paraules. No vaig veure mai més el meu amic.

Vaig tornar a la meva inútil solitud a la torre vella, humiliat i desconsolat. Mentre tothom oferia la vida pel seu país, jo em passava els dies voltant amunt i avall per aquella torre fosca, inquiet com un animal engabiats, mentre em llegien els constants comunicats de patiment i de dolor. Alguns vespres, quan la inclement claror del dia parava de torturar-me els ulls, pujava a San Michele en cerca de notícies. La bandera de la Creu Roja britànica onejava sobre San Michele, on tot d'homes valents i invàlids es curaven sota el mateix sol que m'havia allunyat de la meva estimada llar. I quines notícies tan tristes! Que llarga que era l'espera per a aquells que no podien sinó esperar!

Però ¿quants de nosaltres gosem confessar el que tants han experimentat, que la càrrega de l'aflicció pròpia semblava més fàcil de suportar quan tots els homes i les dones que ens envoltaven també patien, que la ferida soferta al costat quasi semblava curada mentre la sang continuava brollant de tantes altres ferides? ¿Qui gosava queixar-se del destí propi mentre el destí del món estava en perill? ¿Qui gosava gemegar pel dolor propi mentre tots aquells homes mutilats jeien en silenci a les lliteres, amb les dents serrades?

Al final la tempesta va remetre. El silenci es va tornar a imposar a la torre vella. Em vaig quedar sol amb la meua por.

L'home va ser creat per portar la seva creu, per això té unes espatlles tan fortes. Un home pot suportar moltes coses, sempre que es pugui suportar a si mateix. Pot viure sense esperança, sense amics, sense llibres, fins i tot sense música, sempre que pugui escoltar els seus pensaments, el cant d'un ocell a l'altra banda de la finestra i la remor llunyana del mar. A Saint Dunstan em van dir que fins i tot pot viure sense llum, però els qui m'ho van dir eren uns herois. Tanmateix, un home no pot viure sense dormir. Quan vaig deixar de dormir vaig començar a escriure aquest llibre, des-

prés que tots els remeis més suaus no haguessin servit de res. Per a mi ha estat un gran èxit. Quantes vegades he agrait a Henry James el consell que em va donar! Últimament dormo molt millor. Fins i tot m'ha estat plaent escriure aquest llibre, i ja no em sorprèn que tanta gent es posi a escriure llibres avui dia. Malauradament, he escrit *La història de San Michele* fent front a algunes dificultats peculiars. Al principi de tot em va interrompre un visitant inesperat que es va asseure a l'altra banda de l'escriptori i va començar a parlar d'ell i dels seus assumptes d'una manera d'allò més erràtica, com si tots aquells disbarats poguessin interessar a ningú més que a ell. Hi havia alguna cosa molt irritant i poc anglesa en la manera com insistia a relatar les seves aventures, en les quals sempre acabava sent l'heroi. «Hi ha massa ego al teu univers, jovenet», vaig pensar. Es pensava que sabia de tot, ja fos art antic, arquitectura, psicologia, la mort o el més-enllà. Estava especialment aficionat a la medicina. Deia que era neuròleg i es jactava de ser deixeble de Charcot, com fan tots. «Que Déu ajudi els seus pacients!», em vaig dir. Quan va esmentar el nom del mestre de La Salpêtrière, em va semblar per un moment que el coneixia d'abans, de feia molt i molt temps, però de seguida vaig descartar una idea tan absurda, ja que ell era molt jove i impetuós i jo em sentia molt vell i cansat. La seva fatxenderia incessant i la seva mera joventut em van començar a posar nerviós, i per acabar-ho d'adobar, aviat em vaig adonar que aquell noieta em prenia una mica el pèl, tal com els joves tendeixen a fer amb la gent gran. Fins i tot em va intentar convèncer que era ell i no jo qui havia construït San Michele! Va dir que aquell lloc li encantava i que hi viuria per sempre. Al final li vaig dir que em deixés en pau i em permetés continuar escrivint *La història de San Michele*, amb la descripció dels preciosos fragments de marbre de la vil·la de Tiberi.

«Pobre vell—va dir el noi amb el seu somriure condescendent—, ja repapieges! Em temo que no pots llegir ni el que

PREFACI

escrius! Aquest temps no has escrit sobre San Michele i els preciosos fragments de marbre de la vil·la de Tiberi, sinó sobre uns quants fragments d'argila de la teva vida malmenada que has tret a la llum».

Torre di Materita, 1928

I
JOVENTUT

Vaig saltar del veler provinent de Sorrento a la petita platja. Hi havia eixams de nens que jugaven entre les barques girades de panxa enlaire o que banyaven els seus cossos bronzejats en l'escuma de les onades, i vells pescadors amb gorres frígies de color vermell que adobaven xarxes asseguts davant els coberts. A l'altra banda de l'embarcador s'esperaven mitja dotzena d'ases ensellats i amb rams de flors als ronsals, i al seu voltant el mateix nombre de noietaes xerraven i cantaven amb flors de *spadella* platejada ficada entre les trenes negres i un mocador vermell nuat a les espatlles. La somereta que m'havia de dur fins a Capri es deia *Rosina*, mentre que la noia es deia Gioia. Els ulls negres i lluminosos li brillaven amb una joventut ardorosa, els llavis eren rojos com el collaret de corall que li adornava el coll, i les dents blanques i fortes li resplendien com un enfilall de perles en una rialla alegre. Em va dir que tenia quinze anys i jo li vaig respondre que no m'havia sentit mai tan jove. La *Rosina*, en canvi, era vella, «è *antica*», va explicar la Gioia. Així que vaig baixar de la sella i vaig enfilat lentament el sinuós caminet que duia al poble. Al meu davant dansava la Gioia amb els peus nus i una corona de flors al cap, com una jove bacant, mentre que al meu darrere tentinejava la *Rosina*, amb unes elegants peülles negres, el cap acotat i les orelles caigudes, immersa en els seus pensaments. Jo no tenia temps per pensar. El cap em bullia extasiat de tantes meravelles, i el cor em battejava amb la joia de viure. El món era preciós i tenia divuit anys. Vam avançar entre mates de ginesta i de murtra florides, i aquí i allà, entre l'herba de dolça fragància, una infinitat de floretes que no havia vist mai a la terra de Linné alçaven les gràcils corol·les per veure'ns passar.

—¿Com es diu aquesta flor?—vaig preguntar a la Gioia. Ella em va agafar la flor de la mà i, fent-li una mirada afectuosa, va respondre:

—*Fiore!*

—¿I com es diu aquesta altra?

Se la va mirar amb la mateixa tendresa i va dir:

—*Fiore!*

—¿I d'aquesta, com en dius?

—*Fiore! Bello! Bello!*

Va collir un ram de murtra olorosa, però no me'l va donar. Va dir que les flors eren per a sant Costanzo, el patró de Capri, que era de plata massissa i que havia obrat molts miracles.

—*San Costanzo, bello! Bello!*

Una llarga filera de noies amb pedres tosques damunt el cap se'ns acostaven a poc a poc en una processó solemne, com les cariàtides de l'Erectèon. Una de les noies em va fer un somriure amable i em va posar una taronja a la mà. Era germana de la Gioia, i encara més guapa, vaig pensar. Sí, a casa eren vuit germans, més dos que eren al *paradiso*. El pare era lluny, pescant corall a «Barbaria», i aquell collaret de corall tan bonic que duia l'hi acabava d'enviar ell.

—*Che bella collana! Bella! Bella!*

—I tu també ets *bella*, Gioia. *Bella! Bella!*

—Sí—va respondre ella.

Vaig ensopegar amb una columna de marbre trencada.

—*Roba di Timberio!*—va explicar la Gioia—. *Timberio cattivo, Timberio mal'occhio! Timberio camorrista!*¹—I va escopir al marbre.

—Sí—vaig fer jo, amb el record ben fresc dels textos de Tàcit i Suetoni—. *Tiberio cattivo!*

¹ El vell emperador va viure els últims onze anys de la seva vida a Capri i encara és molt present en boca dels habitants de l'illa, que s'hi refereixen sempre com a Timberio.

Vam sortir al camí principal i vam arribar a la *piazza*, on un parell de mariners estaven drets a la balustrada que dominava el port, uns quants capriotes dormisquejaven asseguts davant l'*osteria* de don Antonio i mitja dotzena de capellans gesticulaven en una conversa animada a les escales que duïen a l'església.

—*Moneta! Moneta! Molta moneta! Niente moneta!*

La Gioia va anar corrent a besar la mà a don Giacinto, que era el seu confessor i un *vero santo*, encara que a mí no m'ho va semblar. Ella anava a confessar-se dos cops al mes, ¿i jo, quants cops hi anava?

Cap ni un!

Cattivo! Cattivo!

¿Explicaria a don Giacinto que li havia fet un petó a la galta sota els llimoners?

És clar que no.

Vam travessar el poble i ens vam aturar a Punta Tragara.

—M'enfilaré fins a la punta d'aquella roca—vaig dir, assenyalant el més escarpat dels tres *faraglioni* que brillaven com ametistes als nostres peus.

Però la Gioia estava convençuda que no me'n sortiria. Un pescador que havia intentat pujar-hi per robar ous de gavina havia estat empès al mar per un esperit maligne que vivia allà en forma de llangardaix blau, tan blau com la Gruta Blava, per custodiar el tresor daurat que el mateix Tiberi hi havia amagat.

Alçant-se sobre aquell poblet acollidor, el fosc perfil del monte Solaro es retallava en el cel de ponent amb els seus cingles abruptes i les seves crestes inexpugnables.

—Vull pujar aquesta muntanya ara mateix—vaig dir.

Però a la Gioia no li va agradar gens la idea. Un camí costerut, format per set-cents setanta-set esglaons tallats a la roca pel mateix Tiberi, s'enfilava pel vessant de la muntanya, i, a mig camí, en una cova fosca, vivia un home llop molt ferotge que ja s'havia cruspit uns quants *cristiani*. Al capdamunt

de les escales hi havia Anacapri, però només hi vivia *gente di montagna*, tots molt males persones. No hi anava mai cap *forestiero*, i ella mateixa tampoc no hi havia posat mai els peus. Valia més pujar a la Villa Timberio, a l'Arco Naturale o a la Grotta Matromania!

—No, no tinc temps. He de pujar aquesta muntanya immediatament.

Vam tornar a la *piazza* mentre les campanes rovellades de l'antic *campanile* tocaven les dotze per anunciar que els *maccheroni* estaven a punt. ¿No voldria dinar abans a l'ombra de la gran palmera de l'Albergo Pagano? *Tre piatti, vino a volontà, prezzo una lira*. No, no tenia temps, havia de pujar aquella muntanya de seguida.

—*Addio, Gioia, bella, bella! Addio, Rosina!*

—*Addio, addio e presto ritorno!*

Ai, el *presto ritorno!*

—*È un pazzo inglese.*

Aquestes van ser les últimes paraules que vaig sentir dels llavis vermells de la Gioia mentre, empès pel destí, enfilava rabent les escales fenícies que duïen a Anacapri. A mig camí vaig avançar una dona gran que duïa un enorme cistell de taronges damunt el cap.

—*Buon giorno, signorino.*

Va deixar el cistell a terra i em va donar una taronja. Damunt les taronges hi havia un feix de diaris i cartes lligat amb un mocador vermell. Era la vella Maria Portalettere, que duïa el correu a Anacapri dos cops per setmana i que més endavant va ser amiga meva, fins que la vaig veure morir a l'edat de noranta-cinc anys. Va remenar les cartes, va agafar el sobre més gros i em va pregar que li digués si no era per a la Nannina la Caprara ['la dona cabra'], que esperava amb ànsia *una lettera* del seu marit des d'Amèrica. No, no ho era. ¿Potser aquesta? No, aquesta era per a la signora Desdemona Vacca.

—La signora Desdemona Vacca—va repetir la vella Ma-

ria, incrèdula—. Potser es refereixen a *la moglie dello Scarteluzzo* ['la dona del geperut']—va fer, meditativa.

La carta següent era per al signor Ulisse Desiderio.

—Deuen voler dir el Capolimone ['Capdellimona']—va dir la vella Maria—. En va rebre una d'igual el mes passat.

La carta següent era per a la *gentilissima signorina* Rosina Mazzarella. A aquesta senyoreta li va costar més de situar-la. ¿Era la Caciocavallara ['la dona del formatge']? ¿O la Zopparella ['la coixa']? ¿O la Capatosta ['la caparruda']? ¿O la Femmina Antica ['la vella']? ¿O la Rosinella Panne Asciutto ['Pa sec']? ¿O potser la Fesseria ['Ximpleria']?, va suggerir una altra dona que ens acabava d'atrapar amb un enorme cistell de peixos sobre el cap. Sí, podia ser per a la Fesseria, si no era per a la *moglie di Pane e Cipolla* ['la dona del pa i la ceba']. Però ¿no hi havia carta per a la Peppinella'n'coppo u' camposanto ['la de sobre el cementiri'] o per a la Mariuccella Caparossa ['Pastanaga'] ni per a la Giovannina Ammazzacane ['Matagossos'], que esperaven *una lettera* d'Amèrica? No, em sabia greu, però no n'hi havia. Els dos diaris eren per al *reverendo parroco* don Antonio di Giuseppe i per al *canonico* don Natale di Tommaso, això ella ja ho sabia, perquè eren els dos únics subscriptors del poble. El *parroco* era un home molt culte, i era ell qui sempre li deia per a qui eren les cartes, però avui havia anat a Sorrento a visitar l'arquebisbe, i per això m'havia demanat a mi que li llegís els sobres. La vella Maria no sabia quants anys tenia, però sí que havia començat a portar el correu quan en tenia quinze, quan la seva mare havia hagut de deixar-ho. Naturalment, no sabia llegir. Quan li vaig explicar que havia arribat aquell mateix matí des de Sorrento amb el veler del correu i que no havia tastat res des de llavors, em va regalar una altra taronja, que em vaig menjar amb pell i tot. L'altra dona em va oferir de seguida *frutti di mare* del cistell, que em van fer venir una set terrible. ¿Hi havia cap hostel a Anacapri? No, però l'Annarella, *la moglie del sagrestano*, podia servir-me un formatge de ca-

bra excel·lent i un got de vi també excel·lent de la vinya del mossèn, don Dionisio, que era el seu oncle, *un vino meraviglioso*. A més a més, hi havia la Bella Margherita, segur que la coneixia de nom i sabia que la seva tia s'havia casat amb *un lord inglese*. No, no ho sabia, però tenia moltes ganes de conèixer la Bella Margherita.

Per fi vam arribar al capdamunt dels set-cents setanta-set esglaons i vam passar per sota una volta amb les enormes frontisses de ferro de l'antic pont llevadís encara clavades a la roca. Érem a Anacapri. Tot el golf de Nàpols s'estenia als nostres peus, encerclat per les illes d'Ischia i de Procida; el barri de Posillipo, esquitxat de pins; la brillant línia blanca de Nàpols; el Vesuvi amb el seu núvol de fum rosat; la plana de Sorrento protegida sota el monte Sant'Angelo, i, més enllà, els Apenins, encara coberts de neu. Just sobre els nostres caps, aferrada com un niu d'àliga a la roca escarpada, s'alçava una capelleta en ruïnes. El sostre de volta estava ensorrat, però els blocs enormes d'obra vista que formaven una estranya trama simètrica encara n'aguantaven els murs esbaldregats.

—*Roba di Timberio*—va explicar la vella Maria.

—¿Com es diu aquesta capelleta?—vaig preguntar amb interès.

—San Michele.

«San Michele, San Michele!», va ressonar dins el meu cor. A la vinya de sota la capella, un home gran cavava uns solcs ben fondos per plantar-hi ceps nous.

—*Buon giorno, mastro Vincenzo!*

La vinya era seva, així com la caseta que hi havia al costat, que havia construït amb les seves pròpies mans, bàsicament amb pedres i maons de la *roba di Timberio* que hi havia escampada per tot el jardí. La Maria Portalettere li va explicar tot el que sabia de mi, i mastro Vincenzo em va convidar a seure al jardí a prendre un got de vi. Vaig contemplar la caseta i la capella. El cor em va començar a bategar amb tanta força que amb prou feines podia parlar.

—He de pujar allà ara mateix—vaig dir a la Maria Portallettere.

Però la vella Maria va replicar que valia més que abans l'acompanyés a menjar alguna cosa o ja no trobaria res, de manera que, empès per la gana i la set, vaig decidir seguir el seu consell a contracor. Vaig fer adéu amb la mà a mastro Vincenzo i li vaig dir que tornaria aviat. Vam caminar per uns quants carrers buits i ens vam aturar en una *piazzetta*.

—*Ecco la Bella Margherita!*

La Bella Margherita va posar un pitxer de vi rosat i un ram de flors sobre la taula del jardí, i va anunciar que els *maccheroni* estarien a punt en cinc minuts. Era tan bonica com la Flora de Ticià, amb una fesomia exquisida i un perfil grec pur. Em va posar un enorme plat de *maccheroni* al davant i se'm va asseure al costat, observant-me amb una rialla de curiositat.

—*Vino del parroco*—anunciava amb orgull cada vegada que m'omplia el got.

Vaig beure a la salut del *parroco*, a la seva salut i a la de la seva germana d'ulls foscos, la Bella Giulia, que es va unir al grup amb un grapat de taronges que havia vist com collia d'un taronger del jardí. Els seus pares eren morts, i el seu germà Andrea era mariner i només Déu sabia on era, però la seva tia vivia a Capri, en una vil·la pròpia, segur que ja sabia que s'havia casat amb un *lord inglese*... Sí, és clar que ho sabia, però no em recordava de com es deia.

—Lady G...—va respondre la Bella Margherita amb orgull.

Em vaig recordar just a temps de beure a la seva salut, però després d'això ja no em vaig recordar de res més llevat que el cel era blau com un safir, que el vi del *parroco* era vermell com un robí i que la Bella Margherita seia al meu costat amb els cabells daurats i els llavis enriolats.

«San Michele!», vaig sentir de sobte a les orelles. «San Michele!», em va ressonar al fons del cor.

—*Addio, Bella Margherita!*

—*Addio e presto ritorno!*

Ai, el *presto ritorno!*

Vaig desfer el camí pels carrers buits, anant tan recte com podia cap al meu objectiu. Era l'hora sagrada de la migdiada i tot el poble dormia. La *piazza*, abrusada pel sol, estava deserta. L'església era tancada, i només per la porta entreoberta de l'escola municipal la veu estentòria del *reverendo canonico* don Natale recitava en una sonsònia endormiscada enmig del silenci: «*Io mi ammazzo, tu ti ammazzi, egli si ammazza, noi ci ammazziamo, voi vi ammazzate, essi si ammazzano*», mentre una dotzena de nens amb pantalons curts anaven repetint rítmicament, asseguts a terra formant un cercle als peus del seu mestre.

Una mica més avall, al mateix carrer, vaig trobar una majestuosa matrona romana. Era l'Annarella en persona, que m'indicava amistosament amb la mà que entrés a casa seva. ¿Per què havia anat a casa de la Bella Margherita en lloc de la seva? ¿Que no sabia que el seu *caciocavallo* era el millor formatge del poble? I, pel que feia al vi, tothom sabia que el vi del *parroco* no podia competir amb el del *reverendo* don Dionisio. «*Altro che il vino del parroco!*», va afegir, arronsant les espatlles en un gest eloqüent. Mentre estava assegut sota la seva pèrgola davant un pitxer del *vino bianco* de don Dionisio, vaig començar a pensar que l'Annarella potser tenia raó, però com que volia ser just havia de buidar tot el pitxer abans d'emetre una opinió definitiva. Ara bé, quan la Gioconda, la seva filla riallera, em va servir un segon got del nou pitxer, ho vaig tenir clar. Sí, el *vino bianco* de don Dionisio era el millor! Semblava un raig de sol líquid, tenia el gust del nèctar dels déus i la Gioconda semblava una jove Hebe mentre m'omplia el got buit. «*Altro che il vino del parroco!* ¿No l'hi he dit?—va riure l'Annarella—. *È un vino miracoloso!*». I tant, que era miraculós, ja que de sobte vaig començar a parlar italià amb una fluïdesa vertiginosa, entre les riallades de mare i filla. Començava a sentir una gran simpatia per don

Dionisio. M'agradava el seu nom, m'agradava el seu vi i vaig pensar que també m'agradaria conèixer-lo. No hi havia res més fàcil, ja que aquella tarda havia d'oficiar a l'església per a *le Figlie di Maria*.

«És un home molt culte», va dir l'Annarella. Sabia de memòria el nom de tots els màrtirs i tots els sants, i fins i tot havia anat a Roma per besar la mà del papa. ¿Ella havia estat a Roma? No. ¿I a Nàpols? No. Havia anat a Capri una vegada, el dia del seu casament, però la Gioconda no hi havia estat mai, Capri era plena de *gente malamente*. Vaig explicar a l'Annarella que, naturalment, ja ho sabia tot del seu patró, quants miracles havia obrat i com era de bonic, tot de plata massissa. Es va fer un silenci incòmode.

«Sí, diuen que sant Costanzo és de plata massissa—va exclamar l'Annarella, arronsant les espatlles amb desdeny—, però ¿qui ho sap? *Chi lo sa?*». I, pel que feia als miracles, els podies comptar amb els dits d'una mà, mentre que sant Antonio, el patró d'Anacapri, ja n'havia obrat més de cent. *Altro che San Costanzo!* Immediatament em vaig fer seguidor de sant Antonio, esperant de tot cor que un nou miracle seu em permetés tornar com més aviat millor a aquell poblet encantador. La confiança de l'amable Annarella en els poders miraculosos de sant Antonio era tan gran que es va negar rotundament a acceptar diners.

—*Pagherete un'altra volta*. Ja em pagarà un altre dia.

—*Addio, Annarella! Addio, Gioconda!*

—*Arrivederci, ritornate presto. Sant'Antonio vi benedica! La Madonna vi accompagni!*

El vell mastro Vincenzo continuava treballant de valent a la vinya, cavant uns solcs ben fondos per als nous ceps a la terra fragant. De tant en tant plegava un bocí de marbre de color o un tros d'estuc vermell i el llançava per damunt la tàpia. «*Roba di Timberio*», deia. Em vaig asseure al fust d'una columna trencada de granit vermell, al costat del meu nou amic. Era *molto duro*, costava molt de cavar, va dir mastro

Vincenzo. Als meus peus, un pollastre esgarrapava la terra buscant-hi algun cuc, i davant mateix dels meus ulls va aparèixer una moneda. La vaig agafar i a primer cop d'ull vaig reconèixer la noble testa d'August, «*Divus Augustus Pater*». Mastro Vincenzo va dir que no valia un *baiocco*, però encara la conservo. Havia fet el jardí ell tot sol i hi havia plantat tots els ceps i les figueres amb les seves pròpies mans. Una feina-da, va dir mastro Vincenzo ensenyant-me unes mans grosses i calloses, ja que tota la terra era plena de *roba di Timberio*, columnes, capitells, bocins d'estàtues i *teste di cristiani*, i havia de desenterrar i treure tota aquella porqueria abans de poder-hi plantar els ceps. Les columnes les havia trencat per fer les escales del jardí i, naturalment, havia pogut aprofitar molts fragments de marbre per construir casa seva. La resta els havia llençat pel precipici. Havia tingut un cop de sort quan, sense esperar-s'ho gens, havia trobat una gran cambra subterrània just sota de casa, amb les parets vermelles com aquell tros que hi havia allà, sota el presseguer, tota pintada amb una colla de *cristiani* completament despullats, *tutti spogliati che ballavano come pazzi* ['tots despullats, ballant com bojos'], amb les mans plenes de flors i de gotims de raïm. Va tardar uns quants dies a raspar totes aquelles pintures i a cobrir la paret amb ciment, però va ser poca cosa comparat amb el que hauria comportat volar la roca i construir una cisterna nova, va dir mastro Vincenzo amb un somriure astut. Ara s'estava fent vell i ja quasi no podia cuidar la vinya. A més a més, el seu fill, que vivia a la península amb dotze fills i tres vaques, volia que es vengués la casa i se n'anés a viure amb ell. Altre cop em va començar a bategar el cor amb força. ¿La capella també era seva? No, no era de ningú, i la gent deia que hi habitaven fantasmes. De petit, ell mateix hi havia vist un monjo molt alt repenjat a la balustrada, i uns mariners que pujaven les escales a altes hores de la nit havien sentit repicar les campanes a la capella. El motiu d'això, va explicar mastro Vincenzo, era que quan Timberio havia tin-

gut el seu palau allà dalt, havia *fatto ammazzare Gesù Cristo*, havia ordenat matar Jesucrist, i de llavors ençà la seva ànima condemnada tornava de tant en tant per demanar perdó als monjos que estaven enterrats sota el terra de la capella. La gent també deia que solia aparèixer en forma d'una gran serp de color negre. Els monjos també havien estat *ammazzati* per un bandit anomenat Barbarossa, que havia abordat l'illa amb les seves naus i havia fet esclaves totes les dones que s'havien refugiat dalt al castell, que per això es deia castello Barbarossa. El padre Anselmo, l'ermità, que era un home culte, i també parent seu, li havia explicat tot això, com també que els anglesos havien convertit la capella en una fortalesa i que, al seu torn, havien estat *ammazzati* pels francesos.

«Miri!», va dir mastro Vincenzo, assenyalant una pila de bales de canó prop del mur del jardí. «Miri!», va afegir, plegant un botó de llautó de l'uniforme d'un soldat anglès. Els francesos, va continuar, havien col·locat un gran canó a prop de la capella i havien obert foc sobre el poble de Capri, ocupat pels anglesos. «Ben fet!—va afegir amb una rialla—. Tots els capriotes són mala gent». Llavors els francesos havien convertit la capella en un polvorí, i per això encara es deia La Polveriera. Ara no era més que unes ruïnes, però a ell li havia estat molt útil, ja que n'havia tret gairebé totes les pedres per fer els murs del jardí.

Vaig saltar el mur i vaig pujar pel sender estret fins a la capella. El terra estava cobert per les restes de la volta ensorrada, que arribaven fins a l'alçada d'un home; els murs estaven coberts d'heura i de lligabosc, i centenars de llangardaixos jugaven alegrement entre les grans mates de murta i romaní, aturant el joc de tant en tant per mirar-me amb els ulls brillants i el pit agitat. Una òliba es va envolar amb unes ales silencioses des d'un racó fosc, i una gran serp adormida al terra de mosaic assolellat de la terrassa va desenroscar a poc a poc els anells negres i va lliscar de nou cap a dins la capella amb un xiulet d'advertència adreçat a l'intrús. ¿Potser era el

fantasma de l'emperador vell i sinistre que encara vagava per les ruïnes on s'havia alçat la seva vil·la imperial?

Vaig mirar avall, cap a la bonica illa que s'estenia als meus peus. ¿Com va poder ser tan cruel vivint en un lloc així? ¿Com podia tenir una ànima tan negra sota aquesta claror fulgurant que il·luminava el cel i la terra? ¿Com va poder abandonar aquest lloc per retirar-se a aquella altra vil·la encara més inaccessible als penya-segats de llevant, que encara porta el seu nom i on va passar els tres últims anys de vida?

Viure i morir en un lloc com aquest, si és que la mort pot vèncer l'eterna alegria d'una vida així! ¿Quin somni tan agosarat m'havia accelerat el cor feia un moment, quan mastro Vincenzo m'havia dit que era vell i estava cansat i que el seu fill volia que es vengués la casa? ¿Quines idees esbojarrades m'havien passat pel cervell impetuós quan m'havia dit que la capella no era de ningú? ¿Per què no podia ser meva? ¿Per què no podia comprar la casa de mastro Vincenzo i unir la capella i la casa amb emparrats i camins flanquejats de xi-prers i columnes que aguantessin unes galeries blanques poblades d'estàtues de marbre de déus i bronzes d'emperadors i...? Vaig tancar els ulls per evitar que aquella visió tan bonica desaparegués i, de mica en mica, la realitat es van anar esvaint en el crepuscle d'una terra de somni.

Una figura alta embolicada amb una capa sumptuosa es va plantar al meu costat.

—Tot això pot ser teu—va dir amb una veu melodiosa, assenyalant l'horitzó amb el braç allargat—. La capella, el jardí, la casa, la muntanya amb el castell. Tot pot ser teu si estàs disposat a pagar-ne el preu!

—¿Qui ets, fantasma de l'invisible?

—Sóc l'esperit immortal d'aquest lloc. El temps no té cap significat per a mi. Fa dos mil anys ja era aquí on som ara, al costat d'un altre home a qui el destí havia dut fins aquí com el teu t'hi ha dut a tu. Ell no demanava la felicitat com tu, només demanava l'oblit i la pau, i creia que els podia trobar

aquí en aquesta illa solitària. Li vaig dir el preu que hauria de pagar: que el seu nom immaculat portés la marca de la infàmia al llarg de l'eternitat.

»Va acceptar el tracte i va pagar el preu. Durant onze anys va viure aquí envoltat d'uns quants amics fidels, tots homes íntegres i honorables. Dues vegades va emprendre el camí per tornar al seu palau del mont Palatí. I dues vegades li va faltar el valor. Roma no el va tornar a veure. Va morir durant el viatge de tornada, a la vil·la del seu amic Lucul·le, en aquell promontori d'allà. Les seves últimes paraules van ser per demanar que el duguessin amb la llitera a la nau que l'havia de tornar a l'illa que era casa seva.

—¿I quin preu em demanes?

—Has de renunciar a l'ambició de fer-te un nom en la teva professió, sacrificar el teu futur.

—¿I què seré, doncs?

—Una esperança no complerta, un fracassat.

—Em prens tot allò per què val la pena viure.

—T'equivoques. Et dono tot allò per què val la pena viure.

—¿Em pots deixar conservar almenys la pietat? No puc viure sense pietat si he de ser metge.

—Sí, conservaràs la pietat, tot i que t'aniria millor sense.

—¿I demanes res més?

—Abans de morir hauràs de pagar un altre preu, un preu molt alt. Però, abans que hakis de pagar-lo, hauràs vist des d'aquí, durant molt anys, pondre's el sol en dies clars i feliços i sortir la lluna en nits estelades i plenes de somnis.

—¿Moriré aquí?

—Guarda't de buscar la resposta a aquesta pregunta. L'home no pot suportar la vida si sap l'hora que ha de morir.

Em va posar la mà a l'espatlla i vaig notar un lleu tremolor que em travessava el cos.

—Tornaré a veure't aquí demà després que es pongui el sol. T'ho pots pensar fins llavors.

—Pensar no servirà de res. Les meves vacances s'acaben

i aquesta mateixa nit he de tornar a la meva feina habitual, lluny d'aquesta terra tan bonica. A més, pensar no és el meu fort. Accepto el tracte, pagaré el preu i que passi el que hagi de passar. Però ¿com podré comprar aquesta casa, si tinc les mans buides?

—Tens les mans buides però fortes, tens el cervell impetuós però lúcid, i tens una voluntat ben ferma. Triomfaràs.

—Però ¿com construiré la casa? No sé res d'arquitectura.

—Jo t'ajudaré. ¿Quin estil vols? ¿Per què no gòtic? A mi m'agrada el gòtic, amb la seva llum tènue i el seu misteri inquietant.

—M'inventaré un estil propi, tan particular que ni tu podràs donar-li un nom. No em van els crepuscles medievals! Vull que casa meva estigui oberta al sol, al vent i a la remor del mar, com un temple grec. I llum, llum, llum pertot arreu!

—Guarda't de la llum! Guarda't de la llum! Massa llum no convé als ulls d'un home mortal.

—Vull columnes de marbre preciós que sostinguin galeries i pòrtics, bonics fragments d'èpoques passades escampats per tot el jardí, la capella transformada en una biblioteca silenciosa amb setials de claustre per totes les parets i unes campanes que toquin un àngelus ben dolç quan s'acabi cada dia de felicitat.

—No m'agraden les campanes.

—I aquí on som, en aquesta bonica illa que sorgeix com una esfínx del mar que s'estén als nostres peus, aquí hi vull col·locar una esfínx de granit provinent de la terra dels faraons. Però ¿on ho trobaré, tot això?

—Estàs plantat al terreny on s'alçava una de les vil·les de Tiberi. Sota la vinya, sota la capella i sota la casa hi ha sepultats inestimables tresors de temps pretèrits. Els peus del vell emperador van trepitjar aquelles lloses de marbre que has vist que el vell pagès llançava a l'altra banda del mur del jardí. El fresc malmès amb els faunes dansant i les bacants amb corones de flors van adornar en una altra època les parets del

seu palau. Mira—va afegir, assenyalant les aigües profundes i cristal·lines del mar, tres-cents metres més avall—. ¿Que no vas llegir Tàcit a l'escola? ¿Que no deia que quan la notícia de la mort de l'emperador va arribar a l'illa els seus palaus van ser llançats al mar?

Tenia ganes de baixar immediatament per aquells espadats i submergir-me al mar per buscar-hi les meves columnes.

—No tinguis tanta pressa—va dir ell amb una rialla—. Fa dos mil anys que els coralls teixeixen teranyines al seu voltant i que les onades les van enfonsant a la sorra. T'esperaran fins que hi vagis.

—¿I l'esfinx? ¿On la trobaré, l'esfinx?

—En una plana solitària, lluny de la vida actual, on en altre temps s'alçava la luxosa vil·la d'un altre emperador que va portar l'esfinx des de les ribes del Nil per adornar el seu jardí. Del palau no en queda més que una pila de pedres, però ben endins, a les entranyes de la terra, encara reposa l'esfinx. Si la busques, la trobaràs. Portar-la fins aquí estarà a punt de costar-te la vida, però te'n sortiràs.

—Sembla que coneixes el futur tan bé com el passat.

—El passat i el futur són el mateix per a mi. Ho sé tot.

—No envejo la teva saviesa.

—Les teves paraules són més velles que les teves orelles. ¿D'on has tret aquesta frase?

—Del que he après avui en aquesta illa, ja que m'he adonat que aquesta gent amable que no sap llegir ni escriure són molt més feliços que jo, que des que era petit he forçat la vista intentant aconseguir la saviesa. I tu també, pel que dius. Ets un gran erudit. Recites Tàcit de memòria.

—Sóc filòsof.

—¿Domines el llatí?

—Sóc doctor en Teologia per la Universitat de Jena.

—Ah! Per això m'ha semblat notar un lleuger accent alemany. ¿Coneixes Alemanya?

—Més aviat sí—va respondre amb una rialla.

El vaig observar amb atenció. Els seus gestos i el seu porteren els d'un cavaller, i llavors em vaig fixar que duia una espasa sota la capa vermella i que tenia un caire aspre a la veu que em va semblar familiar.

—Perdoni, senyor, diria que ens vam conèixer a l'Auerbachs Keller de Leipzig. ¿No es diu...?

Mentre deia aquestes paraules, les campanes de l'església de Capri van començar a tocar l'àngelus. Vaig girar el cap per mirar-lo. Ja no hi era.